

BÖHM JÓZSEF, VIKTÓRIA KIRÁLYNŐ MAGYAR SZOBRÁSA

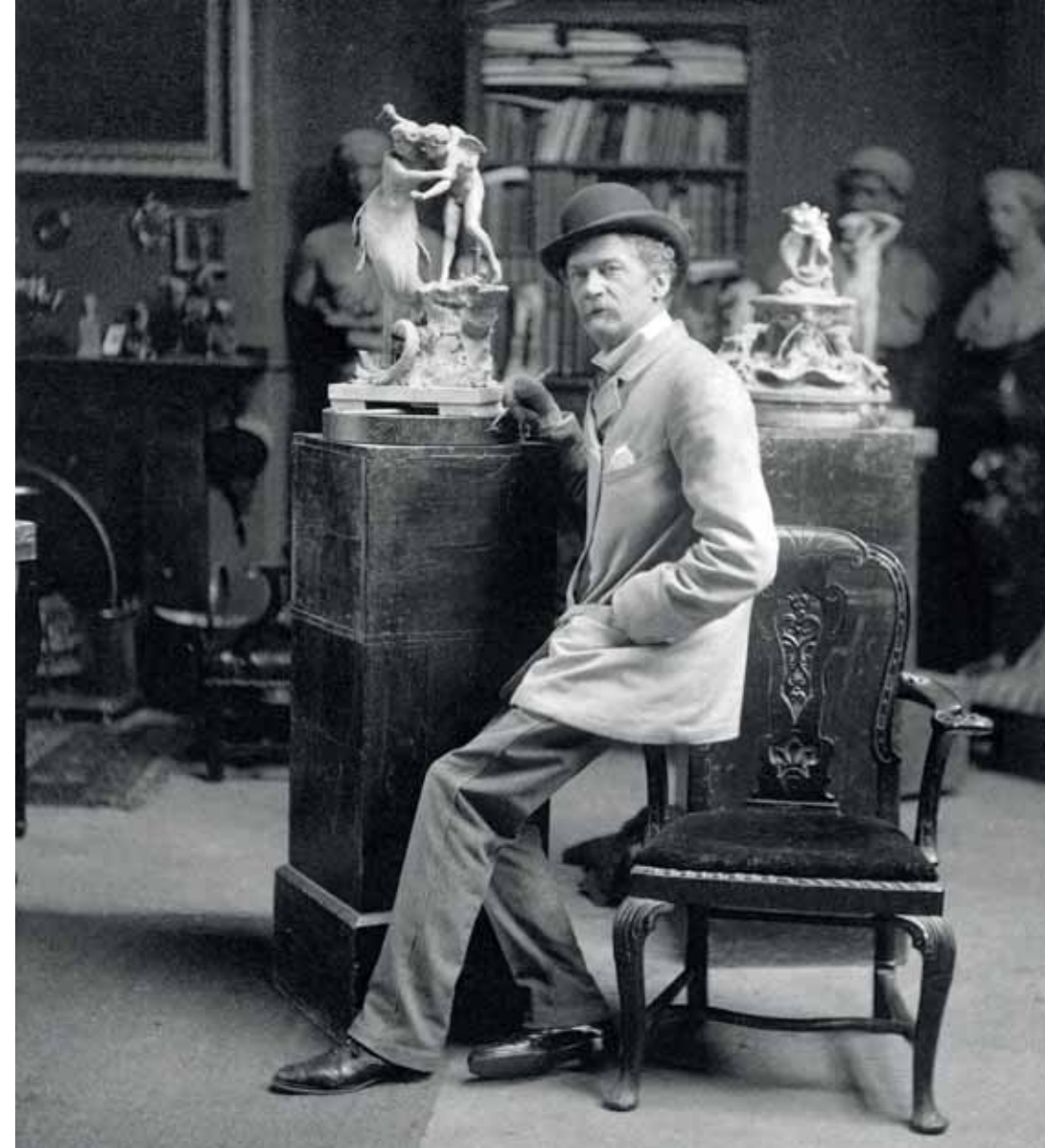
A magyar turista London utcáit járva a brit történelem számos nagyságának szobrát láthatja a világváros közterein, nevezetesen épületeinek homlokzatán vagy azok belsejében. De vajon gondol-e arra, hogy amikor a Cityben a Fleet Street nyugati végénél magasodó Temple Bar Memorialon (emlékoszlopon) megpillantja Viktória királynő és férje, Edward herceg bronzba öntött alakját, vagy a londoni Természettudományi Múzeumba belépve Charles Darwin márványszobra fogadja, akkor egy rendkívüli tehetségű magyar szobrász, a 180 éve született Böhm József alkotásait látja maga előtt?

Az 1965-ben megjelent Művészeti Lexikon alig néhány sort szentelt a „magyar származású” portrészobrász és éremművésznek, aki Sir Joseph Edgar Boehm néven (1834. július 6., Bécs–1890. december 12., London) vált a 19. századi angol szobrászat kiemelkedő alakjává, és vonult be a brit művészet-

történetbe. Még a Wikipédia magyar nyelvű oldala is csupán 8 sort szán „Joseph Boehm osztrák szobrász és éremművész” munkásságának, noha Böhm magát egész életében magyarnak vallotta, és az angol műtörténetírás is annak minősíti. Az Angliában sikeres művészi pályát befutó festőinket (Bogdány Jakab, Brocky Károly, László Fülöp) is beleértve, egyetlen magyar képzőművész sem csinált akkora karriert a szigetországban, mint Böhm József.

E bámulatos eredményeket hozó életút gyökerei a Felvidékre, a Szepességbe vezetnek vissza. A művész apja, Böhm Dániel 1794-ben az Iglóhoz (Spisská Nová Ves) közeli Szepesolasziban (Spisské Vláchy, németül Wallendorf) látta meg a napvilágot. Az ügyes kezű ifjú Bécsbe vándorolt, és kitanulta az éremkészítés mesterségét. Huszonöt évesen már kiváló vésnök hírében állt, és hamarosan elnyerte a császári Vésnökakadémia igazgatói posztját. Böhm Dániel emellett szakavatott műértő volt, aki szorgosan gyűjtötte az ókori egyiptomi műtárgyakat, így néhány év elteltével gazdag régiséggyűjteménnyel büszkélkedhetett. A Bécsben családot alapító vésnök-mester az 1850-es években a képzőművészet iránt szintén fogékony fiát is a biztos jövedelmet nyújtó vésnöki pályára igyekezett irányítani, ezért Józsefet előbb Olaszországba, majd Párizsba küldte tanulni. A fiatal Böhm József hazatérése után több éven át keresett vésnök-ként dolgozott Bécsben, ahol már 22 évesen elnyerte I. Ferenc József császár művészeti díját.

DARWIN MÁRVÁNSZOBRA
a londoni Természettudományi Múzeumban. Magyar szobrászmester műve fogadja a látogatókat

BÖHM JÓZSEF LONDONI MŰTERMÉBEN
Viktória királynő lovaggá ütött udvari szobrásza

LISZT MELLSZOBRA
Kitűnő érzéke volt az emberi karakterek megragadásához

Ám a tudásvágy hajtotta ifjú nem elégedett meg ennyivel. Egyre nehezebben viselve a feudális berendezkedésű Habsburg Birodalom nyomasztó, a művészi szabadságot erősen korlátozó légkörét, Angliába vágott, hogy továbbképezze magát. Az 1862-ben eredetileg csak tanulási céllal Londonba érkező Böhm sok időt töltött a művészet szentélyének számító British Museumban. Az ott látott hatására alkotta első angolai szobrait, amelyekkel rövid időn belül felhívta magára a figyelmet. A szerencse is mellé szegődött: mivel akkortájt az angol arisztokráta körében divattá vált a szobor-

ALBERT HERCEG ALAKJA A TEMPLE BAR MEMORIALON
Böhmnek több 19. századi köztéri alkotása ma is áll Londonban

portrék készíttetése, ezért szinte azonnal ellátták megrendelésekkel. A sikerek hatására Böhm a letelepedés mellett döntött, és három év múltán meg is kapta a brit állampolgárságot. Alkotásaival már az 1862-es londoni világiállításon olyan sikert aratott, hogy véglegesen a portrészobrászat mellett kötelezte el magát. Azt, hogy ez részéről mennyire jó döntés volt, a későbbi évek fényesen igazolták.

Karrierjét Viktória királynő és számos angol előkelőség egész alakos, illetve mellszobrainak elkészítésével alapozta meg. Első nagyobb műve a windsori királyi kastély előtt álló, impozáns Viktória-szobor volt (1869), amit Kent hercegének a kastély Saint George-kápolnájában elhelyezett emlékműve követett. A kitűnő karakterábrázoló képességgel megáldott szobrász e legkorábbi nagy munkái olyannyira elnyerték a királynő és családja tetszését, hogy egyre több megbízást kapott az udvartól és a brit arisztokráciától a legkülönfélébb méretű portrészobrok készítésére. Ezek főként főúri parkokban és közterületeken kaptak helyet.

1878-ban munkásságát a Brit Királyi Akadémia társult tagsággal jutalmazta, majd három évvel később már rendes tagjává választotta, és megkapta a királynő udvari szobrásza címet. Az 1880-as évek-

ben egymás után születtek remekművei. Többek között 1882-ben Lord John Lawrence indiai alkirály, Pandzsáb uralkodójának egész alakos bronzszobra (London, Waterloo Place) és 1883-ban Sir Francis Drake, a „királynő kalózájának” szobra, amelyet Drake szülővárosában (Tavistock, Devonshire, Délnyugat-Anglia) állítottak fel. Egyik másolata Plymouthban, a városi parkot átszelő Hoe Promenade-on áll.

1884-ben a Westminster Abbey számára elkészítette Benjamin Disraeli, Viktória királynő nagy híru miniszterelnöke életnagyságú márványszobrát, amely az apátság északi kereszthajójában kapott helyet. Ekkor készült William Tyndale, az „angol Károli Gáspár” egész alakos bronzszobra (London, Victoria Embankment Gardens): Tyndale volt a 16. sz. legnevesebb szigetországi bibliafordítója, aki elsőként ültette át a Szentírást angol nyelvre, és ő nyomtatatta ki először angolul az Újszövetséget is.

Charles Darwin ülőszobrát 1885-ben alkotta a Természettudományi Múzeum számára. A következő évben „magyar modell” alapján dolgozott: Liszt Ferenc mellszobrát formázta meg, ami jelenleg a Victoria and Albert Museumban látható. A 74 éves Liszt 1865-ben a tiszteletére rendezett ünnepségre érkezett a szigetországba. Valószínűleg ekkor ülhetett modellt Böhmnek. A mellszoborból több darab készült: egy a művész hagyatékában maradt, egyet a Wolverhampton Art Gallery őriz, két továbbiinak a sorsa ismeretlen.

1887-ben a művész vésznöki tudását is kamatoztathatta. Ő kapott megbízást a Viktória uralkodásának 50. évfordulója alkalmából kibocsátandó jubileumi 6 centes bronzérme elkészítésére. Halála előtt két évvel készült el Böhm egyik leglátványosabb műve, a Napóleont legyőző Wellington herceg lovas szobra négy mellékalakkal (London, Hyde Park Corner), amely éppen szemközt áll Wellington egykori londoni lakóházával.

A magyar szobrász az anglikán egyháztól is számos megbízást kapott síremlékek készítésére. Kifaragta Archibald Tait érsek síremlékét a canterbury-székesegyház, Arthur Stanley Penrhyn apátét a Westminster Abbey, Dunscombe püspökét York katedrális számára. Ilyen tárgyú művei közül is kiemelkedik Sir Herbert Stewart vezérőrnagy sírja (3 részes bronz dombormű) és Charles George Gordon tábornok fekvő szarkofágja. Mindkettő a világ egyik legnagyobb templomában, a londoni Szent Pál-székesegyházban található.

Böhm Józsefet a Brit Birodalom kiemelkedő személyiségeit megörökítő alkotásaiért 1889-ben a királynő lovaggá ütötte, attól kezdve jogosulttá vált a Sir Joseph Edgar Boehm név viselésére. Közel három évtizedes angliai tevékenysége több mint száz alkotással gazdagította számos angliai és skóciai város

VIKTÓRIA BRONZSZOBRA

a windsori kastély előtt az 1900-as évek elején. Megalapozta a művész angliai karrierjét (jobbra)

VIKTÓRIA A BRONZ 6 CENTESÉN

A királynő bal válla alatt jól kivehető a J.E.B. monogram

(London, Bristol, Bedford, Derby, York, Solihull, Edinburgh) és kastély kulturkincsét.

Sőt, műveivel még a távoli Ausztráliában is találkozhatunk: 1888 óta áll Viktória királynő bronzszobra Sydney-ben, a Queens Square-en; a sárkányt legyőző Szent Györgyöt ábrázoló szobra Melbourne-ben az Állami Könyvtár előtti teret díszíti.

A magyar szobrász az angol lovassport történetébe is beírta a nevét: 1878-ban elkészítette King Tom, az egyik leghíresebb angol telivér versenyló életnagyságú bronzszobrát. A lovat 1861 és 1877 között Nagy-Britannia első 10 legjobb tenyészménje között tartották számon. Bár versenyei során egy ízben ő is nyert epsomi derbyt, igazi értékét az jelentette, hogy ivadékai összesen 14 derbyn végeztek az élen Epsomban, ami páratlan rekordnak számít. King Tom szobrát eltemetésének helyén, a középangliai Mentmore Towers-kastély (Mentmore, Buckinghamshire) parkjában állították fel. (A kastély tulajdonosa 1982-ben a skóciai Edinburgh közelében fekvő Dalmeny House műemlék kastélyába költözött, ahová áthelyeztette a szobrot is.)

Böhm Józsefet nemcsak alkotásai tették elismertté, de művésztanárként is népszerű volt Londonban. Leghíresebb tanítványaként Viktória királynő negyedik leányát, Louise hercegnőt (1848–1939) tartották számon, akinek a szobrász a saját lakásán (76 Fulham Road) adott rendszere-

KING TOM A SKÓCIAI DALMENY HOUSE PARKJÁBAN
Böhm József nemcsak arisztokratákról készített portrészobrokat

sen órákat. Louise akkor is éppen nála volt, amikor a szobrász hirtelen meghalt. A korabeli pletykák szerint a hercegnőnek viszonya volt a fess magyar művésszel. Ezt engedi sejtetni, hogy Böhm aszisztensének, a későbbi neves szobrász Alfred Gilbert-nek meghatározó szerepe volt Louise vigasztalásában, és az ő felügyelete mellett történt Böhm magánleveleinek megsemmisítése is. Gilbert-tet – diszkréciója jutalmául – feltűnően hamar udvari szobrászá neveztek ki...

SZÖVEG: TINER TIBOR